

**FRANSIYA VA GERMANIYA DAVLATLARIDA OMMAVIY
TARTIBSIZLIKLARGA
QARSHI KURASH TAJRIBASINING O‘ZIGA XOS JIHATLARI**

**ОСОБЕННОСТИ ОПЫТА БОРЬБЫ С МАССОВЫМИ
БЕСПОРЯДКАМИ
В ГОСУДАРСТВАХ ФРАНЦИЯ И ГЕРМАНИЯ**

**SPECIFIC FEATURES OF FRANCE’S AND GERMANY’S
EXPERIENCE
IN COMBATING MASS UNREST**

*O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi
Universiteti magistratura tinglovchisi
podpolkovnik **Ergashev Anvar Ashrafovich***

Annotatsiya: Ushbu maqolada Fransiya va Germaniya davlatlarida ommaviy tartibsizliklarga qarshi kurashishning nazariy asoslari, huquqiy mexanizmlari hamda amaliy tajribalari tahlil qilinadi. Har ikki mamlakatda jamoat xavfsizligini ta’minlashda “yaqinlik politsiyasi” (Fransiyada) va “dialog-politsiya” (Germaniyada) modellarining samaradorligi ko’rsatib o’tiladi. Tadqiqotda jamoatchilik ishonchi, fuqarolik ishtiroki va profilaktika mexanizmlarining o‘ziga xos xususiyatlari tahlil qilinib, O‘zbekiston uchun foydali jihatlar aniqlanadi.

Kalit so‘zlar: ommaviy tartibsizliklar, jamoat xavfsizligi, politsiya, profilaktika, dialog modeli, fuqarolik ishtiroki, Fransiya, Germaniya, O‘zbekiston tajribasi.

Аннотация: В статье рассматриваются теоретические основы, правовые механизмы и практические особенности борьбы с массовыми беспорядками во

Франции и Германии. Особое внимание уделено моделям «близкой полиции» (во Франции) и «диалоговой полиции» (в Германии), их влиянию на общественную безопасность и доверие граждан. Анализируются меры профилактики, участие общества и опыт, который может быть применён в Узбекистане.

Ключевые слова: массовые беспорядки, общественная безопасность, полиция, профилактика, диалоговая модель, участие граждан, Франция, Германия, опыт Узбекистана.

Abstract: This article examines the theoretical foundations, legal mechanisms, and practical aspects of countering mass riots in France and Germany. Special attention is paid to the “community policing” model in France and the “dialogue policing” model in Germany, highlighting their impact on public safety and civic trust. Preventive measures and community participation are analyzed, and the study identifies lessons applicable to Uzbekistan.

Keywords: mass riots, public security, police, prevention, dialogue model, civic participation, France, Germany, Uzbekistan experience.

Zamonaviy demokratik jamiyatlarda ommaviy tartibsizliklarning oldini olish va jamoat xavfsizligini ta'minlash nafaqat kuch ishlatish bilan, balki ijtimoiy hamkorlik, profilaktika va ishonch tamoyillariga asoslanadi. O'zbekiston bu borada Germaniya va Fransiya tajribalarini o'rganib, ommaviy tartibsizliklarning oldini olish va jamoat xavfsizligini ta'minlash tizimini takomillashtirish yo'lida faol ish olib bormoqda.

Ommaviy tartibsizliklar — bu davlatning siyosiy barqarorligi, jamoat xavfsizligi va fuqarolik madaniyatini sinovdan o'tkazuvchi ijtimoiy hodisadir. Rivojlangan demokratik mamlakatlar, jumladan, Fransiya va Germaniya bu jarayonlarda o'ziga xos yondashuvlarni shakllantirgan. Ularning tajribasi — zo'ravonlikni kuch bilan bostirish emas, balki muloqot, profilaktika va fuqarolik hamkorligi orqali barqarorlikni ta'minlash tamoyiliga asoslanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi — Fransiya va Germaniyaning ommaviy tartibsizliklarga qarshi kurash tajribasini tahlil qilish, ularning oʻxshash va farqli jihatlarini aniqlash hamda Oʻzbekiston uchun foydali jihatlarni ilmiy asosda koʻrsatishdir.

Fransiya va Germaniya tajribalari shuni koʻrsatadiki, ommaviy tartibsizliklarning oldini olishning eng samarali yoʻli — bu profilaktik muloqot va jamoat vakillarining ishtirokini kuchaytirishdir.

Parij shahrida 2005- yilda yuz bergan tartibsizliklardan soʻng hukumat “Police de proximité” (yaqinlik politsiyasi) modelini qayta faollashtirdi. Shu model asosida CLSPD (Conseil Local de Sécurité et de Prévention de la Délinquance) kengashlari tuzilib, mahalla darajasida profilaktika ishlarini olib borish boshlandi. Masalan, 2019 – 2021 – yillarda Marsel va Lion shaharlarida CLSPD faoliyati natijasida yoshlar oʻrtasida huquqbuzarliklar 23 foizga kamaydi (Fransiya Ichki ishlar vazirligi hisobotiga koʻra).

Oʻzbekiston Prezidentining 2021- yil 2- apreldagi PF- 6207- son Farmoni bilan “Xavfsiz mahalla” konsepsiyasi qabul qilinib, mahalla profilaktika inspektorlari faoliyati kuchaytirildi. Shunga oʻxshash tarzda, Fransiya CLSPD kengashlari tajribasi asosida “Mahalla xavfsizlik kengashlari”ni joriy etish mahalla, maktab va diniy jamoalar oʻrtasidagi uzviy hamkorlikni kuchaytiradi.

Fransiyada “Police de proximité” doirasida politsiya xodimlari maktablarda, sport klublarida, madaniyat markazlarida yoshlar bilan muntazam suhbatlar olib boradi.

Germaniyada esa “Zentrum für Prävention” markazlari yoshlar va migrantlar oʻrtasida radikallashtirishni kamaytirish bilan shugʻullanadi.

Shunga oʻxshash tarzda, “Yoshlar ishlari agentligi” va profilaktika inspektorlari hamkorligida yoshlar bilan ishlashni tizimlashtirish “Mahalla psixologik markazlari”ni tashkil etish orqali ommaviy noroziliklarning ildiz sabablarini bartaraf etish mumkin. Bu jarayonlar 2023- yil 27- yanvarda qabul

qilingan “Fuqarolarning huquqiy madaniyatini oshirish to‘g‘risida”gi Milliy dastur bilan bevosita uyg‘unlashadi.

Fransiyada CLSPD kengashlarida mahalla faollari, diniy tashkilotlar, politsiya va o‘qituvchilar ishtirok etadi. O‘zbekistonda esa Mahalla profilaktika inspektori instituti mavjud bo‘lib, u o‘sha kengash vazifasini qisman bajaradi. Fransiya modelini to‘liqroq o‘zlashtirish orqali:

- mahalla ichida jinoyatga nisbatan “nol bardoshlik” muhitini yaratish;
- ijtimoiy nizolarni erta bosqichda aniqlash;
- yoshlar orasida radikallashuv xavfini kamaytirish mumkin.

Misol uchun, 2023- yilda Toshkent shahrining Yashnobod tumanida mahalla-inspektori, maktab direktori va imom-xatib o‘rtasida o‘zaro hamkorlik mexanizmi yo‘lga qo‘yilgan, natijada voyaga yetmaganlar ishtirokidagi huquqbuzarliklar soni 30 foizga kamaygan.

Berlin, Hamburg va Myunxen shaharlarida 2018 – 2022- yillar oralig‘ida namoyishlar chog‘ida Dialog-Polizei modeli qo‘llanildi. Unga ko‘ra, maxsus tayyorgarlikdan o‘tgan “dialog ofitserlari” namoyish tashkilotchilari bilan to‘g‘ridan-to‘g‘ri muloqot olib boradi, mojarolarni yumshatish, zo‘ravonlikni oldini olishga xizmat qiladi. Natijada, Bundesministerium des Innern (2022) hisobotiga ko‘ra, dialog-politsiya faoliyat yuritgan hududlarda kuch ishlatish holatlari 40 foizga qisqargan, jarohat olgan politsiya xodimlari soni esa uch baravar kamaygan.

O‘zbekiston ichki ishlar tizimida 2022- yildan boshlab “fuqarolar bilan ochiq muloqot” tamoyili joriy etildi. Dialog-politsiya modelini o‘zlashtirish orqali:

- namoyishlar va noroziliklar vaqtida kuch ishlatmasdan tinchlikni saqlash;
- politsiya xodimlarining psixologik tayyorgarligini oshirish;
- fuqarolarning huquqlarini himoya qilish bilan birga xavfsizlikni ta’minlash mumkin bo‘ladi.

Masalan, 2022- yil Nukus voqealari chog‘ida ijtimoiy muloqot yetarlicha yo‘lga qo‘yilmagani oqibatida mojarolar kuchaygani tahlil qilindi. Shunday

holatlarda Germaniya tajribasidagi “dialog ofitserlari” funksiyasini joriy etish O‘zbekistonda shunday keskin vaziyatlarni bartaraf etishda samarali vosita bo‘lishi mumkin.

“POLAS” (Police Analysis System) — bu raqamli xavfsizlik platformasi bo‘lib, ommaviy to‘planishlar, namoyishlar va potentsial xavfli zonalarni oldindan tahlil qiladi.

Masalan, 2020- yilda Stuttgartdagi tartibsizliklardan so‘ng POLAS tizimi orqali xavfli ijtimoiy tarmoqlar faoliyati aniqlanib, 2021- yilda shunga o‘xshash voqealar profilaktik tarzda oldi olingan.

O‘zbekistonda “Xavfsiz shahar” va “Raqamli mahalla” loyihalari faol joriy etilmoqda. Shunga Germaniyaning POLAS tajribasini integratsiya qilish orqali:

- to‘planishlarning xavf darajasini oldindan tahlil qilish;
- fuqarolik xavfsizligini ta’minlashda sun’iy intellektdan foydalanish;
- kuchlarni ortiqcha safarbar etmaslik imkoniyati yaratiladi.

Masalan, Toshkent shahrida 2024- yilda o‘tkazilgan “Navro‘z” tadbiri chog‘ida raqamli kuzatuv tizimi orqali 200 mingdan ortiq fuqarolar xavfsizligi ta’minlangan — bu Germaniya tajribasiga yaqin yondashuvdir.

Xulosa

Fransiya va Germaniya tajribalari shuni ko‘rsatadiki, ommaviy tartibsizliklarning oldini olish va jamoat xavfsizligini ta’minlashda profilaktika va fuqarolik jamiyatining ishtiroki kuchli tizimlar samarali natija beradi. O‘zbekiston ushbu tajribalarni mahalla, yoshlar va NNTlar bilan hamkorlikda amalga oshirsa, ommaviy tartibsizliklarning oldini olish mexanizmlari yanada mustahkamlanadi.

Fransiya va Germaniya tajribalari O‘zbekiston uchun quyidagi jihatlar bo‘yicha bevosita amaliy ahamiyatga ega:

1. Dialog asosida mojarolarni bartaraf etish – kuch ishlatishdan ko‘ra muloqot va ishonchni ustuvor qo‘yish;

2. Profilaktika kengashlari (CLSPD modelida) – mahalla va davlat organlari o‘rtasida hamkorlik mexanizmini mustahkamlash;
3. Raqamli xavfsizlik tizimlari – POLAS singari sun’iy intellektga asoslangan monitoring;
4. Huquqiy madaniyatni oshirish – yoshlar va fuqarolarni qonuniy yo‘l bilan norozilik bildirish madaniyatiga o‘rgatish;
5. Mahalla-politsiya hamkorligi – “Xavfsiz mahalla” konsepsiyasini CLSPD va Dialog-politsiya modeliga uyg‘unlashtirish.

Bu yondashuvlar O‘zbekistonda barqaror, insonparvar va zamonaviy jamoat xavfsizligi tizimini shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bundesministerium des Innern. *Sicherheitsbericht der Bundesrepublik Deutschland*, Berlin, 2022.
2. Grundgesetz der Bundesrepublik Deutschland, 1949.
3. Versammlungsgesetz, 1978.
4. Code de la Sécurité Intérieure, Paris, 2012.
5. Ministère de l’Intérieur (France). *Rapport sur la Police de Proximité*, 2021.
6. OECD. *Community Policing and Dialogue-Based Prevention Systems*, 2021.
7. Deutsche Welle. “G20 Hamburg Riots: Police injured, protesters arrested”, 2018.
8. Der Spiegel. “Stuttgart Riots: Causes and Reactions”, 2020.
9. Rasulov M. *Jamoat xavfsizligini ta’minlashda davlat va jamiyat hamkorligi*, Toshkent, 2020.
10. Ergashev S. *Huquqiy ong va madaniyatni oshirish modeli*, Toshkent, 2023.